

العقيدة الصحيحة وما يضادها

سماحة الشيخ عبد الله بن عبد العزيز بن باز رحمه الله

قام بترجمته إلى اليوروبا

الأستاذ حبيب الله بن عبد الرحمن الأيدوي

ÀDÌSÓKÀN TÍ Ó NÍ ÀLÁÁFÌÀ ÀTI OHUN TÍ Ó TAKÒ Ó

LÁTI QWÓ:

ASH-SHAYKH ‘ABDUL-‘AZĪZ BN ‘ABDILLĀH BN BĀZ

ÌTUMÒ SÍ YORÙBÁ:

Habībullāh Bn AbdirRahmān Al-Edewī

طبع على نفقة وصية خولة دخيل الجسار رحمها الله (دولة الكويت) بإشراف اتحاد علماء إفريقيا
A tẹ ẹ jáde pẹlú ìnawó *Waṣiyyah Khawlah Dakhīl Al-Jassār*, kí Ọlọhun ké ẹ,
(Orílẹ̀-Èdè *Kuwait*) ní abẹ àmójúto Ịṣọkan àwọn Àlùfáà Áfíríkà

2016/1437

ÀDISÓKÀN TÍ Ó NÍ ÀLÁÁFÌÀ ÀTI OHUN TÍ Ó TAKÒ Ó ¹

Gbogbo opé àti eyìn ti Ọlọhun Allāh nikan soṣo ni í ẹ. Kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá ẹni tí kò sí Ànábì mīràn léyìn rẹ, àwọn ará ilé rẹ, àti àwọn saábé rẹ.

Léyìn náà, nígbà tí ó jẹ wí pé àdisókàn tí ó ní àláfíà gan-an ni ipilẹ ẹsìn *Islām*, tí ó sì jẹ wí pé orí rẹ náà ni ẹsìn *Islām* jòkó lé, mo wò ó pé òhun ni kí ó jẹ àkòrí ìbánisòrò yí.

Nínú ohun tí a ti mò, pèlú àwọn ẹrí òfin ẹsìn *Islām* láti inú Tírà Ọlọhun àti ilàna Òjísẹ Rẹ, ni pé àwọn isẹ àti àwọn ọrò, ohun tí ó fi le ní àláfíà, tí yòò sì jẹ àtẹwógbà, ni pé kí ó wáyé lórí àdisókàn tí ó ní àláfíà. Tí àdisókàn kò bá ti ní àláfíà, ohun tí ó bá ti ara rẹ pẹka, nínú isẹ àti ọrò, ti bàjẹ. Gégé bí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tí sọ wí pé:

**“Ènikẹni tí ó bá ẹ àìgbàgbọ sí ìgbàgbọ òdodo,
dájúdájú isẹ rẹ ti bàjẹ, àti pé ní Ọrun, yòò wà nínú
àwọn ẹni òfò”.²**

Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tún sọ wí pé:

**“Àti pé dájúdájú a ti ránṣẹ sí ọ, àti sí àwọn ẹni tí ó
síwájú rẹ pé: Tí o bá ẹ ẹbọ, dájúdájú isẹ rẹ yòò bàjẹ,
àti pé dájúdájú ìwọ yòò wà nínú àwọn ẹni òfò”.³**

Òpòlòpò *’āyah* (ese *Al-Qur’ān*) ni ó wá lórí ìtumò yí. Tírà Ọlọhun tí ó fi ojú hàn, àti ilàna Ìránṣẹ Rẹ ẹni tí ó ẹ fi ọkàn tán -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a-, níti pàápàá, tọka sí pé a le ẹ àkópò àdisókàn tí ó ní àláfíà sínú: Ìgbàgbọ òdodo nípa Ọlọhun Allāh, àwọn *Malā’ikah* Rẹ, àwọn Tírà Rẹ, àwọn Ìránṣẹ Rẹ, Ọjọ ìkẹyìn, àti nípa kádàrá; dáràdàrá rẹ àti aburú rẹ. Àwọn ọràn méfèfèfà yí ni àwọn ipilẹ àdisókàn tí ó ní àláfíà, eléyí tí Tírà Ọlọhun Abiyi sòkalè lórí rẹ, tí Ọlọhun sì fi rán Ìránṣẹ Rẹ Muḥammad -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a-. Láti ara àwọn ipilẹ yí ni gbogbo ohun tí ìgbàgbọ nípa rẹ ẹ ọranyàn nínú àwọn ọràn ìkòkò ti pẹka. Àti gbogbo ohun tí Ọlọhun àti Ìránṣẹ Rẹ -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- fún wa níròó nípa rẹ. Àwọn ẹrí àwọn ipilẹ méfèfèfà yí nínú Tírà Ọlọhun àti ilàna Ìránṣẹ Rẹ pò repete. Nínú rẹ ni ọrò Ọlọhun, mímó ni fún Un, tí Ó sọ pé:

¹ Àtẹjádé àkòrí yí wáyé nínú ìwé-ìròyìn *Al-buḥūthul-’Islāmiyyah*, (ònkà keje) eléyí tí ó jáde ní oṣù; *Rajab, Sha’bān, Ramaḍān* àti *Shawāl* ọdún 1403 A.H.

² *Sūratul-Mā’idah*: 5.

³ *Sūratuz-Zumar*: 65.

“Kì í ẹ̀ dáadáa ni kí ẹ̀ máa da ojú yín kọ̀ ibùyò tàbí ibùwò òdòrùn, ẹ̀sùgbón dáadáa ni ẹ̀ni tí ó bá gba Ọ̀lòhun gbọ̀, àti Ọ̀jọ̀ ikẹ̀yìn, àti àwọn *Malā’ikah* àti Tírà, àti àwọn Ànábì”.⁴

Àti ọ̀rò Rẹ̀, mímọ̀ ni fún Un, tí Ó sọ pé:

“Ìránṣẹ̀ Ọ̀lòhun gbàgbọ̀ lódodo pẹ̀lú ohun tí a sọkalẹ̀ fún un láti ọ̀dò Ọ̀lòhun Ọ̀ba rẹ̀ àti àwọn olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo. Gbogbo wọn gba Ọ̀lòhun gbọ̀ lódodo, àti àwọn *Malā’ikah* Rẹ̀, àti àwọn Tírà Rẹ̀ àti àwọn Ìránṣẹ̀ Rẹ̀. (Àti pé wọn wí pé): A kò ní ẹ̀ ọ̀pinya láàrin ẹ̀nikankan nínú àwọn Ìránṣẹ̀ Rẹ̀”.⁵

Àti ọ̀rò Rẹ̀, mímọ̀ ni fún Un, tí Ó sọ pé:

“Èyin ẹ̀ni tí ó gbàgbọ̀ lódodo! Ẹ̀ gba Ọ̀lòhun gbọ̀ lódodo àti Ìránṣẹ̀ Rẹ̀ àti Tírà, eléyíí tí Ó sọkalẹ̀ fún Ìránṣẹ̀ Rẹ̀ àti Tírà, eléyíí tí Ó sọkalẹ̀ síwájú. Ẹ̀nikẹ̀ni tí ó bá ẹ̀ àìgbàgbọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lòhun àti àwọn *Malā’ikah* Rẹ̀, àti àwọn Tírà Rẹ̀, àti àwọn Ìránṣẹ̀ Rẹ̀ àti Ọ̀jọ̀ ikẹ̀yìn, dájúdájú ó ti sọ̀nù ní anú tí ó jìnnà”.⁶

Àti ọ̀rò Rẹ̀, mímọ̀ ni fún Un, tí Ó sọ pé:

“Sé o kò mọ̀ ni pé dájúdájú Ọ̀lòhun mọ̀ gbogbo ohun tí ó wà nínú sánmà ati ilẹ̀? Dájúdájú iyeń n bẹ̀ nínú Tírà kan. Dájúdájú iyeń rọ̀rùn fún Ọ̀lòhun”.⁷

Nítí àwọn ẹ̀gbàwá *Hadīth* tí ó ní àlááfíà, tí ó tọ̀ka sí àwọn ipilẹ̀ yíí, ọ̀ pọ̀ jántirẹ̀rẹ̀. Nínú rẹ̀ ni *Hadīth* tí ó ní àlááfíà, tí ó sì gbajúmọ̀, eléyíí tí Muslim gbà wá nínú tírà *Ṣahīh* rẹ̀, lára *Hadīth* aláṣe àwọn olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo, ‘Umar ọ̀mọ̀ Al-Khaṭṭāb -kí Ọ̀lòhun kó yónú sí i-, pé dájúdájú Jibrīl -kí ọ̀lò Ọ̀lòhun máa bá- bi Ànábì -kí ikẹ̀ àti ọ̀lò Ọ̀lòhun máa bá a- nípa ìgbàgbọ̀ ọ̀dodo. Ó (Ànábì) sì dá a lóhùn pé:

“Ìgbàgbọ̀ ọ̀dodo ni: Kí o gba Ọ̀lòhun Allāh gbọ̀, àwọn *Malā’ikah* Rẹ̀, àwọn Tírà Rẹ̀, àwọn Ìránṣẹ̀ Rẹ̀, àti Ọ̀jọ̀ ikẹ̀yìn, kí o sì gba kádàrá gbọ̀; dárádàra rẹ̀ àti aburú rẹ̀”.

⁴ *Sūratul-Baqarah*: 177.

⁵ *Sūratul-Baqarah*: 285.

⁶ *Sūratun-Nisā’*: 136.

⁷ *Sūratul-Hajj*: 70.

Àwọn ògbòntarigì onímímò *Hadīth* méjèèjì (Al-Bukhārī àti Muslim) tún gbà á wá pèlú iyàtò kékeré, nínú *Hadīth Abī Hurayrah*. Láti ara àwọn ipilẹ̀ méfèfèfà yìí ni gbogbo ohun tí ó ẹ̀ ọ̀ranyàn fún Mùsùlùmí láti dì sòkàn nípa Ọlòhun, mímó ni fún Un, àti nípa ọ̀ràn ìgbènde àti àwọn ọ̀ràn ìkòkò mìíràn ti pẹ̀ka.

Nínú ìgbàgbò òdodo nípa Ọlòhun, mímó ni fún Un, ni ìgbàgbò pé dájúdájú Ọ̀un ni Ọlòhun òdodo, Ẹ̀ni tí ó lètòó sí ijòsìn yàtò sí gbogbo ohun tí ó yàtò sí I. Nítorí pé Ọ̀un ni Ó dá àwọn èdá, Ọ̀un ni Ó n ẹ̀ dáraára sí wọn, Ọ̀un ni Ó n pèsè fún wọn, Ọ̀un ni Ó mọ̀ ìkòkò àti gbangba wọn, Ọ̀un náà sì ni Ó ní agbára láti san olùtèlẹ̀ àṣẹ̀ Rẹ̀ nínú wọn lésan, àti láti jẹ̀ èlẹ̀sẹ̀ wọn níyà. Nítorí ijòsìn yìí ni Ọlòhun fi dá àlùjànnú àti ènìyàn, Ó sì pa wọn láṣẹ̀ rẹ̀. Gégé bí Ọlòhun, Ọ̀ba tí Ọlá Rẹ̀ ga, ti sọ wí pé:

“Àti pé mi ò dá àwọn àlùjànnú ati àwọn ènìyàn lásán àyàfi nítorí kí wọn le máa jòsìn fún Mi. Mi ò fẹ̀ ipèsè kankan láti ọ̀dọ̀ wọn. Mi ò sì fẹ̀ kí wọn fún Mi ní oúnjẹ̀. Dájúdájú Ọlòhun, Ọ̀un gan-an ni Olùpèsè fúnni, Alágbára, Olùkáátò”.⁸

Ọlòhun, Ọ̀ba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún wí pé:

“Ẹ̀yin ènìyàn! Ẹ̀ sin Ọlòhun Ọ̀ba yín, Ẹ̀ni tí Ó dá yín àti àwọn ẹ̀ni tí ó síwájú yín nítorí kí ẹ̀ le bèrù (Ọlòhun). Ẹ̀ni tí Ó tẹ̀ ilẹ̀ ní títẹ̀ pẹ̀rẹ̀sẹ̀ fún yín, tí Ó sì tún ẹ̀ sánmà ní àjà, tí Ó sì n sọ omi (òjò) kalẹ̀ láti sánmà, tí Ó si n fi í mú irúgbìn jáde láti máa jẹ̀ ìjẹ̀-ìmu fún yín, nítorí naa ẹ̀ má ẹ̀ mú àwọn orogún pèlú Ọlòhun tí ẹ̀yin náà sì mò (pé Ọlòhun kò lẹ̀gbẹ̀)”.⁹

Dájúdájú Ọlòhun rán àwọn Ìránṣẹ̀, Ó sì sọ àwọn Tírà kalẹ̀, láti ṣàlàyé òdodo yìí àti láti pèpè lọ síbẹ̀, àti láti kilò nípa ohun tí ó takò ó. Gégé bí Ọlòhun, mímó ni fún Un, ti wí pé:

“Àti pé dájúdájú A ti gbé Ìránṣẹ̀ dide sí gbogbo ijọ̀ kòòkan pé: Ẹ̀ sin Ọlòhun, ẹ̀ sí jinnà sí ọ̀rìṣà”.¹⁰

Ọlòhun, Ọ̀ba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún wí pé:

⁸ *Sūratudh–Dhāriyāt*: 56-58.

⁹ *Sūratul-Baqarah*: 21-22.

¹⁰ *Sūratun-Nahl*: 36.

“Àti pé A kò rán Ìránṣẹ kan síwájú rẹ àyàfi kí Á ránṣẹ sí i pé: Kò sí Ọlọhun kan tí ó lẹtọ́ọ sí ijọsin léyìn Mì (Allāh), nítorí nàà ẹ ẹ ijọsin fún Mì”.¹¹

Ọlọhun, Ọba Abiyi tí Ó gbọngbán, tún wí pé:

“(Eléyí ni) Tírà kan tí a ẹ àgbékalẹ àwọn Ẹṣe-òrò rẹ dáadáa, léyìn nàà a ẹ̀làyé rẹ látí ọ̀dọ (Ọlọhun) Ọlọgbọn, Arínúróde. Pé ẹ kò gbọdọ jọsin fún ǹnkankan àyàfi Ọlọhun. Dájúdájú èmi jẹ olùkìlọ àti olùfúnni níróò ìdunnú fún yín látí ọ̀dọ Rẹ”.¹²

Pàápàá ijọsin yí: Ohun ní mímú Ọlọhun, mímó ni fún Un, lókan pèlú gbogbo ohun tí àwọn ẹ̀rúsin Ọlọhun fi n ẹ ijọsin fún Un, nínú àdúà, ìpayà, ìrankàn, ìrun, ààwẹ, dídú ẹran, jíjéjé, àti gbogbo àwọn ìran ijọsin m̀íràn, níti ríro ara ẹni nilẹ fún Un, àti ojú kòkòrò (ẹsan Rẹ) àti ìbèrù (iyà Rẹ) pèlú ifẹ tí ó pé fún Un, mímó ni fún Un, àti yíyepere ara ẹni fún títóbi Rẹ. Ọ̀gòòrò (’āyah) *Al-Qur’ān* Alápòn-ónlé ni ó sòkalẹ lóri ipilẹ́ nlá yí. Gégé bí Ọ̀rò Rẹ (Ọlọhun), mímó ni fún Un, ti Ó sọ wí pé:

“Nítorí nàà ẹ ijọsin fún Ọlọhun ní ẹni tí ó n ẹ àfòmó ẹ̀sin fún Un. Ẹ tẹ́tí gbọ; ti Ọlọhun nìkan ni ẹ̀sin tí ó mó kangá”.¹³

Àti Ọ̀rò Rẹ, mímó ni fún Un, ti Ó sọ wí pé:

“Àti pe Ọlọhun Ọba rẹ pàṣe pé; ẹ kò gbọdọ sin ẹ̀nikan àyàfi Ọun”.¹⁴

Àti Ọ̀rò Rẹ, Ọba Abiyi tí Ó gbọngbán, ti Ó sọ wí pé:

“Nítorí nàà ẹ pe Ọlọhun ní ẹni tí n ẹ àfòmó ẹ̀sin fún Un, kó dà kí àwọn aláìgbàgbọ kóríira”.¹⁵

Nínú tírà *Ṣahīh* méjèjè (Ṣahīhu Al-Bukhārī àti Muslim), Mu’ādh -kí Ọlọhun yónú sí i- gbà á wá pé dájúdájú Ànábí -kí ikẹ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- sọ wí pé:

“Iwò Ọlọhun lóri àwọn ẹ̀rúsin (Rẹ) ni kí wọn máa jọsin fún Un ní Ọun nìkan, kí wọn sì má mú ǹnkankan ní orogún pèlú Rẹ”.

Nínú ìgbàgbọ̀ òdodo pèlú Ọlọhun b́akan nàà ni gbígba gbogbo ohun tí Ọlọhun ẹ ní ọ̀ranyàn lóri àwọn ẹ̀rúsin Rẹ gbọ, àti gbogbo ohun tí Ó p̀ndandan rẹ lé wọn lóri nínú

¹¹ *Sūratul-’Anbiyā’*: 25.

¹² *Sūratu-Hūd*: 1-2.

¹³ *Sūratuz-Zumar*: 2-3.

¹⁴ *Sūratul-Isrā’*: 23.

¹⁵ *Sūratul-Ghāfir*: 14.

àwọn orígun èsìn *Islām* tí ó fojú hàn. Àwọn náà ni: Ìjèrìí pé kò sí ọlọhun kan tó létòó sí ijòsìn àyàfí Ọlọhun Allāh nikan, àti pé Ọjísẹ Ọlọhun Muḥammad, níti pàápàá, jẹ Íránṣẹ Ọlọhun, gbígbe ìrun dúrò, yíyọ *Zakāh*, gbígba ààwẹ *Ramaḍān*, ṣíṣe irin-àjò lọ sí ilé Ọlọhun abòwò fún ẹni tí ó bá ní agbára láti lọ síbẹ. Àti àwọn ọranyàn èsìn miíràn, eléyíí tí òfin èsìn Ọlọhun tí ó mó kangá mú wá.

Eléyíí tí ó pàtàkì jùlọ nínú àwọn orígun yíí, tí ó sì tóbi jùlọ ni: Ìjèrìí pé kò sí ọlọhun kan tó létòó sí ijòsìn àyàfí Ọlọhun Allāh, àti pé Ọjísẹ Ọlọhun Muḥammad, níti pàápàá, jẹ Íránṣẹ Ọlọhun. Ìjèrìí pé kò sí ọlọhun kan tó létòó sí ijòsìn àyàfí Ọlọhun Allāh, tùmò sí: Ṣíṣe àfòmò ijòsìn fún Ọlọhun Allāh nikan ṣoṣo, àti ṣíṣe àtakò rẹ fún ohun tí ó yàtò sí I. Eléyíí ni ìtumò (*lā 'ilāha 'illā Allāh*). Nítorí pé ìtumò rẹ ni: Kò sí ọlọhun kan tó létòó sí ijòsìn àyàfí Ọlọhun Allāh nikan. Nítorí náà gbogbo ohun tí a bá jòsìn fún yàtò sí Ọlọhun Allāh, bóyá ènìyàn ni, ọkan nínú àwọn *Malā'ikah*, àlùjànnú, tàbí ohun miíràn, gbogbo rẹ ohun tí à n jòsìn fún pèlú ìbàjẹ ni. Ẹni tí ó létòó sí ijòsìn ni Ọlọhun Allāh nikan ṣoṣo. Gégé bí Ó (Ọlọhun), mímó ni fún Un, ti sọ wí pé:

**“Ìyẹn jẹ títorí pé dájúdájú Ọlọhun, Ọun gan-an ni
Ódodo, àti pé ohun tí wọn n pè lẹyìn Rẹ, òhun ni
ìbàjẹ”.**¹⁶

Àlàyé ti síwájú, pé dájúdájú Ọlọhun, mímó ni fún Un, dá àwọn ènìyàn àti àlùjànnú nítorí ojúlówó ìpilẹ yíí, Ó sì pa wọn láṣẹ rẹ. Ó fi í rán àwọn Íránṣẹ Rẹ, Ó sì sọ àwọn Tírà Rẹ kalẹ lóri rẹ. Yáa ronú sí eléyíí dáadáa, kí o sì ṣe àṣàrò nípa rẹ, kí ohun tí ọgòòrò àwọn Mùsùlùmí kó sínú rẹ, nínú àimọkan tí ó tóbi nípa ojúlówó ìpilẹ yíí le hàn sí ọ. Dé bi pé wọn jòsìn fún ohun miíràn pèlú Ọlọhun, wọn sì tún gbé ohun tí ó jẹ ẹtọ Rẹ nikan fún ẹlòmíràn. Ọlọhun nikan ni kí Ó ràn wá lówó.

Nínú gbígba Ọlọhun, mímó ni fún Un, gbọ lódodo ni: Ìgbàgbọ pé, dájúdájú Ọun ni Aṣẹdá gbogbo àgbáyé, Ọun ni n ṣètò ọràn wọn, Ọun náà sì ni Ó n darí wọn pèlú imò Rẹ àti agbára Rẹ, bí Ó bá ti fẹ, mímó ni fún Un. Àti pé dájúdájú Ọun ni Ó ni ayé àti ọrun, Ọun náà sì ni Ọlọhun Ọba gbogbo àgbáyé pátápátá, kò sí aṣẹdá miíràn lẹyìn Rẹ, kò sí sí ọlọhun ọba miíràn yàtò sí I. Àti pé dájúdájú Ó rán àwọn Íránṣẹ, Ó sì sọ àwọn Tírà kalẹ láti tún àwọn ẹrúsin (Rẹ) ṣe àti láti pé wọn lọ síbi tí ọlà wọn àti dáadáa wọn ní ayé àti ọrun wà. Àti pé dájúdájú kò sí orogún fún Un, mímó ni fún Un, níbi gbogbo rẹ. Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tún wí pé:

¹⁶ *Sūratul-Hajj*: 62.

“Olóhun ni Aṣẹdà gbogbo ǹnkan, Ọun náà sì ni Olùṣọ́ lórí gbogbo ǹnkan”.¹⁷

Olóhun, Ọba tí Olá Rẹ ga, tún wí pé:

“Dájúdájú Olóhun Ọba yín ni Olóhun Allāh, Ẹni tí Ó dá àwọn sánmà àti ilẹ ní ojọ méfà. Lẹyìn náà Ó gúnwà sí orí Ìtẹ Olá, Ó n fi òru bo ọsán, tí ó n wá a ní wàràṅṅesà, àti òdòrùn àti ọ̀ṣùpá àti àwọn iràwọ, a rò wọn pẹ̀lú Àṣẹ Rẹ. Ẹ tẹ́tí gbọ, ti Ẹ ni iṣẹdà àti àṣẹ. Ìbùkún ni fún Olóhun, Olóhun Ọba gbogbo àgbáyé”.¹⁸

Nínú gbígba Olóhun gbọ́ lódodo bakan náà ni: Gbígba àwọn Orúkọ Rẹ tí ó dára jùlọ gbọ́, àti àwọn Ìròyìn Rẹ tí ó ga jùlọ, eléyíí tí ó wá nínú Tírà Rẹ Abiyì, àti eléyíí tí ó fi esẹ́ múlẹ́ láti ọ̀dò Ìránṣẹ́ Rẹ aláfọkàntán, láiyí gbólóhùn tàbí ìtumò rẹ padà, láìṣe àtakò rẹ, láìṣe àfijọ rẹ, àti láìṣe àpẹ̀júwe rẹ. Sùgbón ó ṣe ọ̀ranyàn kí á fi wọn sílẹ́ bí wọn ti wá láìsì àfijọ kankan, pẹ̀lú ìgbàgbọ́ ọ̀dodo sí ohun tí ó tọka sí nínú àwọn ìtumò tí ó tóbí, eléyíí tí ó jẹ pé ohun gan-an ni àwọn Ìròyìn Olóhun, Ọba Abiyì tí Ó gbọngbán. Ó ṣe ọ̀ranyàn kí á rọ̀yìn Rẹ pẹ̀lú wọn, ní ọ̀nà tí ó bá A mu, láìjọ àwọn ẹ̀dà Rẹ níbi ǹnkankan níbi àwọn Ìròyìn Rẹ. Gégé bí Olóhun, Ọba tí Olá Rẹ ga, ti sọ wí pé:

“Kò sì ohun kankan tí ó dà bí irú Rẹ, àti pé Ọun ni Olùgbọ̀rò, Olùrìran”.¹⁹

Olóhun, Ọba Abiyì tí Ó gbọngbán, tún wí pé:

“Nítorí náà ẹ má ṣe máa fi àwọn àpẹ̀júwe lélé fún Olóhun, dájúdájú Olóhun mò ẹyin kò sì mò”.²⁰

Eléyíí gan-an ni àdisókàn *'Ahlus-Sunnah wal-Jamā'ah*, nínú àwọn saábé, àti àwọn tí ó tẹ̀lẹ́ wọn pẹ̀lú dáadáa, ohun náà ni ẹ̀yí tí Al-Imām Abul-Ḥasan Al-'Ash'arī -kí Olóhun ké ẹ- gbà wá nínú tírà rẹ (*Al-Maqālāt*) láti ọ̀dò àwọn oní *Ḥadīth* àti àwọn *'Ahlus-Sunnah*. Àwọn mìíràn nínú àwọn onímímò àti ìgbàgbọ́ ọ̀dodo náà tún gbà á wá.

Al-'Awzā'ī -kí Olóhun ké ẹ- sọ wí pé: Wọn bi Az-Zuhrī àti Makhūl léèrè nípa àwọn *'āyah* (esẹ *Al-Qur'ān*) tí ó sọ̀rò nípa àwọn Ìròyìn Olóhun, àwọn méjèjèjì sì dáhùn pé: Ẹ fi wọn sílẹ́ bí wọn ti wá. Al-Walīd ọ̀mọ Muslim -kí Olóhun ké ẹ- náà wí pé: Wọn bi (*Al-Imām*) Mālik, *Al-'Awzā'ī*, Al-Layth ọ̀mọ Sa'd, àti Sufyān *Ath-Thawrī* -kí Olóhun

¹⁷ *Sūratuz-Zumar*: 62.

¹⁸ *Sūratul-'A'rāf*: 54.

¹⁹ *Sūratuṣh-Shūrā*: 11.

²⁰ *Sūratun-Nahl*: 74.

ké wọn- léèrè nípa àwọn ègbàwá tí ó wá nípa àwọn Ìròyìn Ọlòhun, gbogbo wọn sì dáhùn pé: E fi wọn sílè bí wọn ti wá láìṣe àfijọ kankan. *Al-'Awzā'ī* -kí Ọlòhun ké ẹ-tún wí pé: A máa n sọ, nígbà tí àwọn tí wọn tẹlé àwọn saábé (*Tābi'ūn*) sì pò dáadáa pé: Dájúdájú Ọlòhun, mímọ ni fún Un, wà lórí Ìtẹ-Ọlá Rẹ. A sì ní ìgbàgbọ sí ohun tí ó wá nínú ilàna Anábi nínú àwọn Ìròyìn Ọlòhun. Nígbà tí wọn bi Rabī'ah ọmọ Abī 'Abdir-Rahmān, tí ó jẹ Àlùfàà fún (*Al-Imām*) Mālik -kí Ọlòhun ké àwọn méjèjèì-, léèrè nípa gígúnwà Ọlòhun sí orí Ìtẹ-Ọlá Rẹ (*Istiwā'*), ó dáhùn pé: (Gígúnwà Ọlòhun jẹ ohun tí a mò, sùgbón làákàyè kò le ṣe àfijọ rẹ. Àti pé ọdò Ọlòhun ni iṣe rírán ti wá, ojúṣe àwọn Íránṣe sì ni imúṣe dé ọgóngó tí ó fojú hàn, ọranyàn sì ni fún wa kí á gbà á lódodo). Nígbà tí wọn bi (*Al-Imām*) Mālik -kí Ọlòhun ké ẹ- léèrè nípa rẹ, ó dáhùn pé: (Gígúnwà Ọlòhun jẹ ohun tí a mò, sùgbón a kò mọ àfijọ rẹ, ọranyàn sì ni kí á gbà á gbọ, àti pé ìbèèrè nípa rẹ jẹ àdádásílẹ). Lẹyìn nàá ó sọ fún oníbèèrè nàá pé: Bí mo ṣe n wò ọ, èniyàn burúkú ni ó máa jẹ. Ó sì ní kí wọn mún un, wọn sì lé e jáde. Irú ègbàwá yí kan nàá tún wá láti ọdò iyá àwọn olùgbàgbọ ọdodo, iyá Salamah -kí Ọlòhun yónú sí i-.

Al-Imām Abū 'Abdir-Rahmān, 'Abdullāh ọmọ Al-Mubāarak -kí Ọlòhun ké ẹ-, sọ wí pé: (A mọ Ọlòhun Ọba wa, mímọ ni fún Un, pé dájúdájú Ó wà ní òkè àwọn sánmà Rẹ, ní orí Ìtẹ-Ọlá Rẹ, Ó sì dá hàn kedere yàtò sí àwọn ẹdà Rẹ). Ọrò àwọn (*Al-Imām*) asiwájú ẹsin nípa abala yí pò reṣeṣe, a kò leè sọ ọ tán níbi ifósíwéwé yí. Ẹni tí ó bá fé láti ka ọpọlọpọ nípa rẹ, kí ó lọ wo ohun tí àwọn onímímọ nípa ilàna Anábi kọ nípa abala yí. Bii tírà (*As-Sunnah*) ti 'Abdullāh ọmọ *Al-Imām* Aḥmad, (*At-Tawḥīd*) ti *Al-Imām* pàtàkì Muḥammad ọmọ Khuzaymah, tírà (*As-Sunnah*) ti Abul-Qāsim *Al-Lālakā'ī Aṭ-Ṭabarī*, tírà (*As-Sunnah*) ti Abū Bakr ọmọ Abū 'Aṣim, àti idáhùn *Shaykhul-Islām* ọmọ Taymiyyah sí (ìbèèrè) àwọn ará *Ḥamāh* (ilú kan ní Sírià). Ìdáhùn tí ó ṣe ànfààní púpọ ni. Ó (*Shaykhul-Islām*) -kí Ọlòhun ké ẹ-, ti ṣe àlàyé àdisókàn *Ahlu-Sunnah* síbè. Ó kó ọpọlọpọ ọrò wọn wá nínú rẹ àti àwọn ẹrí ọfin ẹsin *Islām* àti àwọn ẹrí tí ó bá làákàyè mu, lórí lálálááffà ohun tí àwọn *Ahlu-Sunnah* sọ, àti àìṣe déédé ohun tí àwọn alátakò wọn sọ. Bèè nàá ni tírà rẹ tí ó sọ ní (*At-Tadmuriyyah*), ó ti ṣe ẹkúnréré àlàyé lóri ipò (Mùsùlùmí nípa àdisókàn tí ó ní àlááffà). Ó sì ṣàlàyé àdisókàn *Ahlu-Sunnah* nínú rẹ pèlú àwọn ẹrí rẹ láti inú Tírà Ọlòhun àti ilàna Anábi, àti àwọn ẹrí tí ó bá làákàyè mu àti kíkó ọrò padà sí àwọn alátakò lẹnu ní ọnà tí yòò fi ọdodo hàn, tí yòò sì borí ìbàjẹ fún gbogbo ẹni tí ó bá wòye sí i nínú àwọn onímímọ pèlú èróngbà dáadá àti ojú-kòkòrò láti mọ ọdodo. Gbogbo ẹni tí ó bá yapa *Ahlu-Sunnah* níbi ohun tí wọn disókàn nípa àwọn Orúkọ àti Ìròyìn Ọlòhun, kò sí iyèmèjì

níbè pé yóò kó sínú yíyapa àwọn èrì inú Tírà Ọlòhun àti ilàna Ànábì, àti àwọn èrì tí ó bá làákàyè mu, pèlú iteṣe-bosè tí ó fi ojú hàn níbi gbogbo ohun tí ó bá fi rinlẹ̀ àti ohun tí ó bá ẹ̀ atakò rẹ̀.

Nítí àwọn *Ahluṣ-Sunnah* wón fi rinlẹ̀ fún Ọlòhun, mímọ̀ ni fún Un, ohun tí Ó fi rinlẹ̀ fún ara Rẹ̀ nínú Tírà Rẹ̀ Alápòn-ónlẹ̀ tàbí Íránṣẹ̀ Rẹ̀ Muḥammad -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a- fi í rinlẹ̀ fún Un nínú ilàna rẹ̀, ní ifirinlẹ̀ tí kò ní ẹ̀ṣe àpẹ̀júwe nínú. Wón sì fò Ọ̀ mọ̀, mímọ̀ ni fún Un, kúrò níbi jíjọ̀ àwọn ẹ̀dá Rẹ̀ ni àfòmọ̀ tí ó mọ̀ kúrò níbi atakò. Nítórí náà wón jèrè ọ̀là kúrò níbi iteṣe-bosè. Wón sì lo gbogbo èrì pátápátá. Eléyí ni iṣesí Ọlòhun, mímọ̀ ni fún Un, pèlú ẹ̀ni tí ó bá dirò mọ̀ òdodo eléyí tí Ó fi rán àwọn Íránṣẹ̀ Rẹ̀, tí ó sì gbìyànjú bí ó ti lágbára mọ̀ nípa rẹ̀, tí ó sì wẹ̀nú mọ̀ fún Ọlòhun níbi ohun tí ó n wá, yóò fi ẹ̀ kòngẹ̀ imọ̀nà lọ síbi òdodo, yóò sì fi èrì rẹ̀ hàn. Gégé bí Ọlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, ti sọ wí pé:

“Bẹ̀kọ̀, À n ju òdodo lu ibàjẹ̀, nítórí náà yóò sì pa á run, nígbà náà yóò sì di ohun tí ó kù dānù”.²¹

Ọlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún wí pé:

“Àti pé wón kò ní wá bá ọ̀ (látí ẹ̀atakò rẹ̀) pèlú àpẹ̀júwe kan, àyàfi kí Á dé wá bá ọ̀ pèlú òdodo àti àlàyé tí ó dára jùlọ̀”.²²

Al-Hāfīz oṃo Kathīr -kí Ọlòhun yonú sí i- nínú tírà *Tafsīr* rẹ̀ tí ó gbajúmọ̀ nígbà tí ó n sọrọ̀ nípa Ọ̀rọ̀ Ọlòhun, Ọba Abiyi tí Ó gbogbàn:

“Dájúdájú Ọlòhun Ọba yín ni Ọlòhun Allāh, Ẹ̀ni tí Ó dá àwọn sánmà àti ilẹ̀ ní ojọ̀ mẹ̀fà. Lẹ̀yìn náà Ó gúnwà sí orí Itẹ̀-Ọlá”.

Sọ ọ̀rọ̀ kan tí ó dára nípa abala yí. Ó dára kí á mú ọ̀rọ̀ náà wá níbi yí nítórí ànfààní rẹ̀ tí ó tóbi. Ó sọ bá yí pé: (Àwọn ènìyàn, ní ààyè yí, ní ọ̀rọ̀ tí ó pò rẹ̀pẹ̀, kí í ẹ̀ ibi yí ni ààyè àtupalẹ̀ rẹ̀. Şúgbón ọ̀nà tí a ó tò ni ààyè yí ni ilàna àwọn ẹ̀ni isiwájú rere bíi; Mālik, *Al-’Awzā’ī*, *Ath-Thawrī*, Al-Lawth oṃo Sa’d, *Ash-Shāfi’ī*, Aḥmad, Ishāq bn Rāhuwayh àti àwọn *Imām* àwọn Mùsùlùmí miiran ní àtijọ̀ àti ní ayé òde òní. Ohun náà ni fifi í sílẹ̀ bí ó ti wá, láise àpẹ̀júwe, àfijọ̀, tàbí atakò. Àti pé ohun tí ó hàn, tí ó sì máa n wá sí làákàyè àwọn aláfiyọ̀ jẹ̀ ohun tí a ẹ̀ atakò rẹ̀ fún Ọlòhun. Nítórí pé nnkankan kò jọ Ọlòhun nínú àwọn ẹ̀dá Rẹ̀. Kò sì ohun kankan tí ó dà bí irú Rẹ̀, àti pé Ọun ni Olùgbọ̀rọ̀, Olùríràn. Bí ọ̀ràn ti rí gan-an ni bí àwọn *Imām* ti sọ. Nínú wón ni

²¹ *Sūratul-’Anbiyā’*: 18.

²² *Sūratul-Furqān*: 33.

Nu‘aym oṃo Ḥammād *Al-Khuzā’ī* Àlùfàà *Bukhārī*, ó wí pé: Èni tí ó bá fi Ọlọhun jọ ẹdà Rẹ ti ẹ àìgbàgbọ. Èni tí ó bá sì ẹ àtakò ohun tí Ọlọhun fi rọ̀yìn ara Rẹ, níti pàápàá, ti ẹ àìgbàgbọ. Kò si àfijọ kankan nínú ohun tí Ọlọhun fi rọ̀yìn ara Rẹ, kò si sí nínú ohun tí Íránṣẹ Rẹ fi rọ̀yìn Rẹ. Nítorí nàà ẹnikẹni tí ó bá fi ohun tí ó wá sà̀n-án nínú àwọn ‘*ayah* (ẹṣẹ *Al-Qur’ān*) àti àwọn ẹgbàwá tí ó ní àlááfíà rinlẹ fún Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, ní ọ̀nà tí ó bá gbígbọngbán Ọlọhun mu, tí ó sì ẹ àtakò àwọn irọ̀yìn àbùkù kúrò fún Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, dájúdájú ẹni nàà ti to ọ̀nà imọ̀nà). Ibí ni ọ̀rọ oṃo Kathīr -kí Ọlọhun kẹ ẹ- parí sì.

Níti gbígba àwọn *Malā’ikah* gbọ, ó kó gbígbà wọn gbọ ní àkópò àti ní ẹkúnréré sínú. Mùsùlùmí gbọdò gbàgbọ pé dájúdájú Ọlọhun, ní àwọn *Malā’ikah*, Ó dá wọn fún títẹ̀lẹ̀ àṣẹ Rẹ, Ó sì rọ̀yìn wọn pé wọn jé:

“Àwọn ẹrúsin Ọlọhun alápò̀n-ònlẹ̀ ni. Wọn kì í síwájú Rẹ sọ̀rò, wọn sì máa n ẹ́ṣẹ̀ pẹ̀lú Àṣẹ̀ Rẹ. Ó mọ ohun tí ó n bẹ níwájú wọn àti ohun tí ó wà lẹ̀yìn wọn, wọn kò sì le ẹ̀pẹ̀ àyàfi fún ẹni tí Ó yónú sí. Wọn sì máa n fòyà fún ibẹ̀rù Rẹ”.²³

Ọ̀rísíríṣi iran tí ó pò ni wọn, nínú wọn ni àwọn tí ó jé pé gbígbé Ìtẹ̀-Ọlá ni ojúṣe wọn, àwọn olùṣọ ọ̀gbà-ìdẹ̀ra àti iná, nínú wọn ni àwọn tí ó jé pé ẹ́ṣẹ̀ ọ̀ṣẹ̀ àwọn ẹ̀dà ni ojúṣe wọn. A tún gbọdò gbàgbọ, ní ẹkúnréré, pẹ̀lú ẹni tí Ọlọhun àti Íránṣẹ Rẹ bá dárúko rẹ nínú wọn, bíi Jibrīl, Mīkā’īl, Mālik olùṣọ iná àti Isrāfīl tí ó jé pé ojúṣe rẹ ni fifẹ̀ atẹ̀gún sínú ọ̀wo. Dídárúko wọn wáyé nínú àwọn ẹgbàwá *Hadīth* tí ó ní àlááfíà. Dájúdájú ó fi ẹṣẹ̀ rinlẹ̀ nínú tírà *Ṣahīh* (Muslim) láti ọ̀dò ‘Ā’ishah -kí Ọlọhun yónú sí i- pé dájúdájú Ànábì -kí ìkẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- sọ wí pé:

“A dá àwọn *Malā’ikah* láti ara imọ̀lẹ̀, a sì dá àlùjànnú látara ọ̀wọ̀ iná tí ó mọ pọ̀nrangandan, àti pé a dá Ādam láti ibi ohun tí a ti rọ̀yìn fún yín”.

Muslim ni ó gbà á wá nínú tírà *Ṣahīh* rẹ. Bákan nàà ni gbígba àwọn Tírà Ọlọhun gbọ, ìgbàgbọ̀ ní àkópò pé dájúdájú Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, sọ àwọn Tírà kalẹ̀ fún àwọn Ànábì Rẹ àti àwọn Íránṣẹ Rẹ, láti ẹ̀lẹ̀yẹ̀ iwọ̀ Rẹ àti láti pẹ̀pẹ̀ sí i. Gẹ̀gẹ̀ bí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, ti sọ wí pé:

²³ *Sūratul-’Anbiyā’*: 26-28.

“Dájúdájú A ti rán àwọn Ìránṣẹ̀ Wa pèlú àwọn èrì tí ó fojú hàn, A si sọ Tírà kalẹ̀ pèlú wọn àti òsùnwọn, kí àwọn èniyàn le dúró pèlú déédé”.²⁴

Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún wí pé:

“Àwọn èniyàn ti fi igbà kan jẹ ọkan soṣo, ni Ọlọhun wá gbé àwọn Ànábì dide ní olùfúnni níròò idùnú àti ní olùkìlò (iyà), Ó sì sọ Tírà kalẹ̀ pèlú wọn pèlú òdodo, kí ó le máa dájó láàrin àwọn èniyàn níbi ohun tí wọn ẹ̀ yapa ẹnu nípa rẹ”.²⁵

A ó sì gbàgbó ní èkúnréré pèlú ohun tí Ọlọhun bá dárúkọ nínú wọn, bíi; *At-Tawrah*, *Al-Injīl*, *Az-Zabūr* àti *Al-Qur’ān*. *Al-Qur’ān* ni ó lólá jùlọ nínú wọn, ohun náà sì ni igbèyìn wọn. Ohun náà sì ni ó kò (gbogbo èkọ̀ àti idájọ̀ inú) wọn sínú, tí ó sì n pè wọn ní òdodo. Ohun náà sì ni ó ẹ̀ ọ̀ranyàn fún gbogbo ijọ̀ ẹ̀sìn *Islām* láti tẹ̀lé àti láti fi dájọ̀ pèlú ohun tí ó bá ní àlááfíà nínú ilàná Ìránṣẹ̀ Ọlọhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a-. Nítorí pé dájúdájú Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, gbé Ìránṣẹ̀ Rẹ̀, Muḥammad -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- dide ní Ìránṣẹ̀ sí gbogbo èniyàn àti àlùjànnú. Ó sì sọ *Al-Qur’ān* yìí kalẹ̀ fún un, kí ó le máa fi dájọ̀ láàrin wọn. Ó tún ẹ̀ é ní iwòsàn fún ohun tí n bẹ̀ nínú àwọn igbààyà, àti àlàyé fún gbogbo nńkan, àti imọ̀nà àti ikẹ̀ fún àwọn olùgbàgbó òdodo.

Gégé bí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, ti sọ wí pé:

“Eléyí sì ni Tírà oníbùkún tí A sọ ọ̀ kalẹ̀, nítorí náà ẹ̀ tẹ̀ lé e, ẹ̀ sì bẹ̀rù Ọlọhun nítorí kí á le ẹ̀ ọ̀ aánú fún yín”.²⁶

Ó (Ọlọhun), mímọ̀ ni fún Un, tún sọ wí pé:

“Àti pé A sọ Tírà kalẹ̀ fún ọ̀ ní àlàyé fún gbogbo nńkan, àti imọ̀nà, àti aánú àti idùnnú fún àwọn olùgbàfà fún Ọlọhun”.²⁷

Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún sọ wí pé:

“Wí pé: È yin èniyàn! Dájúdájú èmi jẹ̀ Ìránṣẹ̀ Ọlọhun sí yín lápapọ̀. Ẹ̀ni tí Ó ẹ̀ pé ti È ni ijọ̀ba àwọn sánmà àti ilẹ̀. Kò sí ọ̀lọhun miiran tí ó létọ̀ sí

²⁴ *Sūratul-Ḥadīd*: 25.

²⁵ *Sūratul-Baqarah*: 213.

²⁶ *Sūratul-’An’ām*: 155.

²⁷ *Sūratun-Nahl*: 89.

ijosìn àyàfi Òun. Ó n sọ òkú di aláàyè, Ó sì n sọ aláàyè di òkú. Nítorí náà ẹ gbagbọ lódodo pèlú Qlòhun àti Ìránṣẹ̀ Rẹ̀, Ànábì, ẹni tí kò le kọ, tí kò sì le kà, ẹni tí ó gbagbọ lódodo pèlú Qlòhun àti àwọn Gbólòhùn Rẹ̀, ẹ si tẹ̀lé e nítorí kí ẹ le mọ̀nà”.²⁸

Àwọn *’āyah* (ẹsẹ Al-Qur’ān) tí ó wá lóri ìtumọ̀ yíí pọ̀. Bákan náà ni àwọn Ìránṣẹ̀ Qlòhun, ó ẹ ọ̀ranyàn kí á gbà wọn gbọ̀ ní àkópọ̀ àti ní ifọ̀síwéwé. A ó gbàgbọ̀ pé dájúdájú Qlòhun, mímọ̀ ni fún Un, rán àwọn Ìránṣẹ̀ sí àwọn ẹ̀rúsìn Rẹ̀ láti ara wọn, láti máa jẹ olùfúnni ní ìró ìdùnnú, olùkìlò àti olùpèpè lọ síbi òdodo. Ẹni tí ó bá dá wọn lóhùn, yóò jèrè orí rere. Ẹni tí ó bá sì yapa wọn, yóò sẹ́rí padà pèlú ọ̀fo àti àbámọ̀. Ìgbèyìn wọn, tí ó sì lólá jùlọ̀ nínú wọn, ni Ànábì wa Muḥammad ọ̀mọ̀ ‘Abdil-Lāh -kí iké àti ọ̀là Qlòhun máa bá a-. Gégé bí Qlòhun, mímọ̀ ni fún Un, ti sọ wí pé:

“Àti pé dájúdájú A ti gbé Ìránṣẹ̀ dide sí gbogbo ijọ̀ kòòkan pé: Ẹ sin Qlòhun, ẹ sí jìnnà sí ọ̀rìṣà”.²⁹

Qlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún sọ wí pé:

“Àwọn Ìránṣẹ̀ tí wọn jẹ olùfúnni ní ìró ìdùnnú àti olùkìlò nítorí kí àwọn èniyàn má ẹ ní àwíjàre kankan lóri Qlòhun léyìn àwọn Ìránṣẹ̀ náà”.³⁰

Qlòhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, tún sọ wí pé:

“Muḥammad kì í ẹ bàbá ẹnikankan nínú àwọn ọ̀kùnrin yín, ṣùgbọ̀n ó jẹ Ìránṣẹ̀ Qlòhun àti gbèyìn àwọn Ànábì”.³¹

Ẹni tí Qlòhun bá dárúko nínú wọn tàbí dídárúko rẹ̀ fi ẹsẹ̀ múlẹ̀ láti ọ̀dọ̀ Ìránṣẹ̀ Qlòhun -kí iké àti ọ̀là Qlòhun máa bá a-, a ó gbà á gbọ̀ ní ifọ̀síwéwé àti ìṣàdáyánrì, bíi Nūḥ, Hūd, Ṣāliḥ, Ibrāhīm àti ẹ̀lòmíràn, kí iké àti ọ̀là Qlòhun máa bá wọn, àwọn ara ilé wọn àti àwọn olùtẹ̀lé wọn.

Níti ìgbàgbọ̀ pèlú ojọ̀ ikẹyìn, ó kó ìgbàgbọ̀ nípa gbogbo ohun tí Qlòhun àti Ìránṣẹ̀ Rẹ̀ -kí iké àti ọ̀là Qlòhun máa bá a- fún wa nírdò nípa rẹ̀ nínú ohun tí yóò ṣẹ̀lẹ̀ léyìn ikú sínú. Bíi wàhálà inú sàrèè, ìyà rẹ̀ àti ìdẹ̀ra rẹ̀. Àti ohun tí yóò ṣẹ̀lẹ̀ ní ojọ̀ ìgbènde, nínú àwọn ìbèrù, ìle-koko, afára Àsìràátì, òsùnwòn, ìṣìrò-ìṣẹ̀, ẹsan àti títẹ̀ ìwé--ìṣẹ̀ sílẹ̀ láàrin àwọn èniyàn. Ẹ̀lòmíràn yóò fi ọ̀wọ̀ ọ̀tún rẹ̀ gba tírà rẹ̀, nígbà tí ẹ̀lòmíràn yóò sì

²⁸ *Sūratul-’A’rāf*: 158.

²⁹ *Sūratun-Naḥl*: 36.

³⁰ *Sūratun-Nisā’*: 165.

³¹ *Sūratul-’Azḥāb*: 40.

fi ọwọ òsì gba tírà rẹ tàbí kí ó gbà á láti èyìn rẹ. Nínú ohun tí ó tún wọnú rẹ bakan náà ni ìgbàgbọ nípa àbàtà tí a ó ti wá mumi tí ó jẹ ti Ànábì wa Muḥammad -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a-. Àti ìgbàgbọ nípa ọgbà-ìdèrà (*Al-Jannah*) àti iná. Àti rírí Ọlọhun, mímọ ni fún Un, àwọn olùgbàgbọ òdodo àti bíbá wọn sọrò Rẹ. Àti ohun mìíràn nínú ohun tí *Al-Qur'ān* Alápòn-ónlé àti ègbàwá *Sunnah* tí ó ní àlááfíà láti ọdò Írànṣẹ Ọlọhun -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- múwá. Ó ẹ ọranyàn kí á gba gbogbo rẹ pátápátá gbó, kí á sì gbà á lódodo ní ibámu sí ọnà tí Ọlọhun àti Írànṣẹ Rẹ -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- gbà sàlàyé Rẹ.

Nítí ìgbàgbọ nípa kádàrá; ó kó ìgbàgbọ nípa ọràn méréin sínú. **Àkókó rẹ ni:** Pé dájúdájú Ọlọhun, mímọ ni fún Un, mọ ohun tí n bẹ, àti ohun tí yòò máa bẹ. Ó mọ iṣeṣí àwọn ẹrúsin Rẹ. Ó sì mọ arísikí wọn, àsikò tí wọn yòò jáde láyé, iṣe wọn àti àwọn iṣeṣí wọn mìíràn. Ǹnkankan nínú rẹ kò pamọ fún Un, mímọ ni fún Un, Ọba tí Ọlá Rẹ ga. Gégé bí Ọlọhun, mímọ ni fún Un, ti sọ wí pé:

“Dájúdájú Ọlọhun jẹ Onímímọ nípa gbogbo ǹnkan”.³²

Ọlọhun, Ọba Abiyì tí Ó gbogbón, tún wí pé:

“Kí ẹ le mọ pé dájúdájú Ọlọhun jẹ Alágbára lórí gbogbo ǹnkan, àti pé dájúdájú Ọlọhun, nítí pàápàá, ti rọkiriká gbogbo ǹnkan ní imọ”.³³

Ọràn kejì ni: Kíkọ tí Ọlọhun, mímọ ni fún Un, kọ gbogbo ohun tí Ó kádàrá, tí Ó sì pèbùbù. Gégé bí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tún sọ wí pé:

“Dájúdájú A ti mọ ohun tí ilẹ n jẹ nínú (ẹran ara) wọn (nínú sàrèè), àti pé Tírà tí ó wà ní ẹ́sẹ́ n bẹ lódò Wa”.³⁴

Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tún sọ wí pé:

“Àti pé gbogbo ǹnkan pátápátá A kọ ọ lókòòkan sínú Tírà tí ó fojú hàn”.³⁵

Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, tún sọ wí pé:

“Sé o kò mọ ni pé dájúdájú Ọlọhun mọ gbogbo ohun tí ó wà nínú sánmà àti ilẹ? Dájúdájú iyen n bẹ nínú Tírà. Dájúdájú iyen rọrùn fún Ọlọhun”.³⁶

³² *Sūratut-Tawbah*: 115.

³³ *Sūratuṭ-Ṭalāq*: 12.

³⁴ *Sūratu Qāf*: 4.

³⁵ *Sūratu Yāsīn*: 12.

Ọ̀ràn kẹ̀ta ni: Èróngbà Ọ̀lọ̀hun eléyìí tí yòò di mímúṣẹ. Nítórí nàà ohun tí Ó bá fẹ́, yòò ṣẹ̀lẹ̀. Ohun tí kò bá sì fẹ́, kò ní ṣẹ̀lẹ̀. Gégé bí Ọ̀lọ̀hun, mímọ̀ ni fún Un, tún sọ wí pé:

“Dájúdájú Ọ̀lọ̀hun máa n ẹ̀ se ohun tí Ó bá fẹ́”.³⁷

Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba Abiyìí tí Ó gbọ̀ngbọ̀n, tún wí pé:

“Dájúdájú Àṣẹ̀ Rẹ̀, nígbà tí Ó bá fẹ́ ǹnkankan, ni kí Ó sọ fún un pé: Jẹ́ bẹ̀ẹ̀! Yòò sì jẹ́ bẹ̀ẹ̀”.³⁸

Ọ̀lọ̀hun, mímọ̀ ni fún Un, tún sọ wí pé:

“Àti pé ẹ̀ kò le fẹ́ ǹnkankan àyàfi tí Ọ̀lọ̀hun bá fẹ́, Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba gbogbo àgbáyé”.³⁹

Ọ̀ràn kẹ̀rin ni: Dídá tí Ọ̀lọ̀hun, mímọ̀ ni fún Un, dá gbogbo ohun tí n ẹ̀, kò sí aṣẹ̀dá mìíràn léyìn Rẹ̀. Kò sì sí Ọ̀lọ̀hun Ọ̀ba mìíràn yàtò sí I. Gégé bí Ọ̀lọ̀hun, mímọ̀ ni fún Un, ti sọ wí pé:

“Ọ̀lọ̀hun ni Aṣẹ̀dá gbogbo ǹnkan, àti pé Ọ̀un ni Olùṣọ̀ lórí gbogbo ǹnkan”.⁴⁰

Ọ̀lọ̀hun, Ọ̀ba tí Ọ̀lá Rẹ̀ ga, tún sọ wí pé:

“Èyin èniyàn! Ẹ̀ rántí idẹ̀ra Ọ̀lọ̀hun lórí yín. Ẹ̀ olùṣẹ̀dá mìíràn n ẹ̀, yàtò sí Ọ̀lọ̀hun, tí n pèsè fun yín láti sánmà àti ilẹ̀? Kò sí ọ̀lọ̀hun kan tí ó lẹ̀tọ̀ sí ijọ̀sìn àyàfi Ọ̀un nikan. Báwo ni ẹ̀ se wá n ẹ̀rí (kúrò níbi ijọ̀sìn Rẹ̀)?”.⁴¹

Ìgbàgbọ̀ nípa kádàrá kó ìgbàgbọ̀ pẹ̀lú ọ̀ràn mèrẹ̀rẹ̀rin yìí sínú lódò *'Ahlusu-Sunnah wal-Jamā'ah* yàtò sí àwọn tí wọn n ta kò apákan lára rẹ̀ nínú àwọn aládàdàálẹ̀. Nínú ohun tí ó tún wonú ìgbàgbọ̀ pẹ̀lú Ọ̀lọ̀hun ni dídàdisọ̀kàn pé dájúdájú ìgbàgbọ̀ kó ọ̀rò àti iṣe sínú. Ó (ìgbàgbọ̀) sì máa n lékún pẹ̀lú títẹ̀lẹ̀ aṣẹ̀ Ọ̀lọ̀hun, Ó sì máa n dínkù pẹ̀lú èṣẹ̀. Àti pé kò lẹ̀tọ̀ kí á ka ẹ̀nikankan nínú àwọn Mùsùlùmí sí kẹ̀fẹ̀rì nítórí èṣẹ̀ kan tí kò tó ẹ̀bọ̀ tàbí àìgbàgbọ̀, bíi àgbèrè, olẹ̀ jíjà, jíjẹ̀ èlẹ̀, mímú àwọn ohun tí ó máa n múni húrìrà, ṣíṣẹ̀ ọ̀bí ẹ̀ni méjèjèjì àti àwọn èṣẹ̀ nílánlá mìíràn ní ọ̀pin ìgbà tí kò bá ti kà á sí ẹ̀tọ̀. Nítórí Ọ̀rò Ọ̀lọ̀hun, mímọ̀ ni fún Un, tí Ó sọ wí pé:

³⁶ *Sūratul-Hajj*: 70.

³⁷ *Sūratul-Hajj*: 18.

³⁸ *Sūratu Yāsīn*: 82.

³⁹ *Sūratut-Takwīr*: 29.

⁴⁰ *Sūratuz-Zumar*: 62.

⁴¹ *Sūratu Fāṭir*: 3.

**“Dájúdájú Ọlòhun kì í ẹ̀se àforìjìn kí á ẹ̀se ẹ̀bọ̀ pèlú
Rẹ̀, ẹ̀gbọ̀n Ó máa n ẹ̀se àforìjìn ohun tí kò tó eléyìn
fún ẹ̀ni tí Ó bá fẹ́”.**⁴²

Àti nítorí ohun tí ó fi ẹ̀sẹ̀ múlẹ̀ nínú àwọn ẹ̀gbàwá *Hadīth* tí ó gba ojúpòná tí ó pò wá láti ọ̀dọ̀ Írànṣẹ̀ Ọlòhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a- pé dájúdájú Ọlòhun yòò mú ẹ̀ni tí ìwọ̀n hóró kóro *Khardal* nínú ìgbàgbọ̀ bá wà nínú ọ̀kàn rẹ̀ jáde kúrò nínú iná. Nínú gbígba Ọlòhun gbọ̀ nàà tún ni nínífẹ́ẹ̀ nítorí Ọlòhun àti kíkòrìira nítorí Ọlòhun, mímú ènìyàn lórẹ́ẹ̀ nítorí Ọlòhun àti mímú ènìyàn lóṭàá nítorí Ọlòhun. Nítorí nàà olùgbàgbọ̀ yòò fẹ̀ràn àwọn olùgbàgbọ̀, yòò sì mú wọn lórẹ́ẹ̀. Yòò sì kòrìira àwọn kẹ̀fẹ̀rì, yòò sì mú wọn lóṭàá. Àkókó àwọn olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo nínú ìjọ *Islām* yìí ni àwọn sàábé Írànṣẹ̀ Ọlòhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a-. Nítorí nàà '*Ahlusu-Sunnah wal-Jamā'ah* fẹ̀ràn wọn, wọn nífẹ́ẹ̀ wọn, wọn sì gbàgbọ̀ pé dájúdájú àwọn ni wọn dára jùlọ̀ nínú àwọn ènìyàn léyìn àwọn Ànábì. Nítorí ọ̀rọ̀ Ànábì -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a-, tí ó sọ wí pé:

**“Àwọn ènìyàn tí ó dára jùlọ̀ ni àwọn tì wọn bá mi
lògbà, léyìn nàà àwọn tí ó tẹ̀lé wọn, léyìn nàà àwọn
tí ó tẹ̀lé wọn”.**⁴³

Wọn tún gbàgbọ̀ pé ẹ̀ni tí ó lólá jùlọ̀ nínú wọn ni Abū Bakr olódodo, léyìn nàà ‘Umar ẹ̀ni tí ó máa n ẹ̀se ọ̀pinya láàrin irọ̀ àti ọ̀dodo, léyìn nàà ‘Uthmān oní ìmólẹ̀ méjì, léyìn nàà ‘Aliyy ẹ̀ni tí Ọlòhun yónú sí -kí Ọlòhun yónú sí gbogbo wọn lápapọ̀-. Léyìn wọn ni àwọn tí ó kù nínú àwọn mẹ̀wáá (tí Ànábì fún ní ìrò *Al-Jannah*), léyìn nàà ni àwọn sàábé tí ó kù -kí Ọlòhun yónú sí gbogbo wọn lápapọ̀-. Wọn tún máa n kóraró nípa ohun tí ó sùyo láàrin àwọn sàábé; wọn sì gbàgbọ̀ pé ìgbìyànjú ni wọn ẹ̀ nípa rẹ̀, ẹ̀ni tí ìgbìyànjú rẹ̀ bá ẹ̀ déédé nínú wọn, yòò gba ẹ̀san méjì, ẹ̀ni tí ó bá sì ẹ̀ ẹ̀sìse, yòò gba ẹ̀san kan. Wọn tún máa n fẹ̀ràn àwọn ará ilé Írànṣẹ̀ Ọlòhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a- tí wọn gbà á gbọ̀, wọn sì nífẹ́ẹ̀ wọn. Wọn sì nífẹ́ẹ̀ àwọn iyàwó Írànṣẹ̀ Ọlòhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a- tí wọn jẹ̀ iyá fún àwọn olùgbàgbọ̀ ọ̀dodo. Wọn sì máa n tọ̀rọ̀ iyónú Ọlòhun fún gbogbo wọn pátá. Wọn sì bọ̀pá-bọ̀sẹ̀ kúrò níbi ilànà àwọn *Rāfidah*; àwọn ẹ̀ni tí wọn kòrìira àwọn sàábé Írànṣẹ̀ Ọlòhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlòhun máa bá a-, tí wọn sì máa n bú wọn, tí wọn sì máa n kojá ààlà nípa àwọn ará ilé Írànṣẹ̀ Ọlòhun, tí wọn sì máa n gbé wọn kojá ààyè tí Ọlòhun, Ọ̀ba Abiyì tí Ó gbogbọ̀n, gbé

⁴² *Sūratun-Nisā'*: 48.

⁴³ Bukhārī àti Muslim panupọ̀ lé e lórí.

won sí. Bèè náà ni wòn máa n bopá-bosè kúrò níbi ìlàà àwọn *Nawāshib*; àwọn ẹni tí wòn máa n fi sùtá kan àwọn ará ilé Írānsé Ọlọhun pèlú ọ̀rò tàbí یشه.

Gbogbo ohun tí a mēnu bà nínú ọ̀rò kékeré yíi wà lára àdisòkàn tí ó ní àlááfíà eléyíi tí Ọlọhun gbé Írānsé Rẹ̀ Muḥammad -kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- dide pèlú rẹ̀. Ohun náà sì ni àdisòkàn ijọ tí yóò là, èyí tí í ẹ̀ *'Ahlusu-Sunnah wal-Jamā'ah*, eléyíi tí Ànábì -kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- sọ nípa rẹ̀ pé:

“Àwọn èniyàn kan nínú ijọ mi kò ní yé máa bẹ lórí òdodo, ní ẹni tí Ọlọhun yóò máa ràn lówó, ẹni tí ó bá pa wọn tí, kò ní ni wòn lára títí tí Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, yóò fi gbé àṣẹ Rẹ̀ dé”.

Ànábì -kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- tún sọ wí pé:

“Àwọn *Yahūd* (àwọn ọ̀mọ-léyìn Ànábì Mūsā) pín sí ijọ mọ̀kànlé-láàdọ̀rin, àwọn *Naṣārā* (àwọn ọ̀mọ-léyìn Ànábì ‘Īsā) sì pín sí ijọ méjìlé-láàdọ̀rin, àti pé ijọ mi yóò padà pín sí ijọ mètálé-láàdọ̀rin, gbogbo rẹ̀ ni yóò wóná àyàfi ẹyọkan”.

Àwọn sàábé béèrè pé: Ta ni ẹyọkan náà, ire Ọlọhun? Ó dáhùn pé:

“Èni tí ó bá wà lórí ohun tí èmi àti àwọn sàábé mi wà lórí rẹ̀”.

Ohun náà sì ni àdisòkàn eléyíi tí ó ẹ̀ ọ̀ranyàn kí á òrò mó ọ̀n, kí á dúró déédé lórí rẹ̀, kí á sì sọra níbi ohun tí ó yapa rẹ̀.

Ẹ̀gbón àwọn ẹni tí wòn ti yèsè kúrò níbi àdisòkàn yíi àti àwọn ẹni tí wòn n tọ̀ ọ̀nà tí ó takò ó, oríṣi wòn pọ̀. Nínú wòn ni àwọn tí wòn n bọ̀ ọ̀rìṣà, *Malā'ikah*, àwọn ẹni Ọlọhun, àlùjānnú, àwọn igi, àwọn òkúta àti ohun miiran. Àwọn wònyí kò dáhùn ipèpè àwọn Írānsé Ọlọhun. Ẹ̀gbón wòn yapa wòn, wòn sì ẹ̀ oríkunkun sí wòn, gégé bí iran *Quraysh* àti àwọn iran Lárúbáwá miiran ti ẹ̀ pèlú Ànábì wa Muḥammad -kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a-. Wòn máa n tọ̀rọ̀ bíbíyá àwọn bükátà, iwòsàn àwọn aláìsàn àti iranlówó lórí àwọn ọ̀tá lódò àwọn ọ̀rìṣà wòn. Wòn máa n pa ẹ̀ran fún wòn. Wòn sì máa n jẹ̀jẹ̀ fún wòn. Nígba tí Írānsé Ọlọhun -kí iké àti ọ̀là Ọlọhun máa bá a- kò fún wòn nípa rẹ̀, ó ẹ̀ àjòjì sí wòn, wòn sì ẹ̀ atakò rẹ̀. Wòn wí pé:

“Sé ó sọ àwọn òrìṣà di Ọlọhun kan ṣoṣo ni?

Dájúdájú eléyí jé ohun tí ó yani lẹnu”.⁴⁴

Ànábì -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- kò yé máa pè wọn lọ sí ọdò Ọlọhun, kò yé máa kílò fún wọn nípa ẹbọ, kò yé máa ṣàlàyé pàápàá ohun tí ó n pè wọn lọ síbè títí tí Ọlọhun fi fi ọnà mọ ẹni tí ó mọnà nínú wọn. Lẹyìn nàà wọn wonú ẹsìn Ọlọhun níjọ-níjọ. Ni ẹsìn Ọlọhun bá borí gbogbo ẹsìn pátapáta lẹyìn ipèpè tí kò mọwọ dúró àti ogun-ẹsìn ọlójó gbọṣọ láti ọdò Ìránṣẹ Ọlọhun -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a-, àwọn saábé àti àwọn ẹni tí ó tẹlé wọn pèlú dárádára. Lẹyìn nàà ni àwọn iṣeṣí bá tún yípadà, àìmọkan sì bo ọgòòrò àwọn ẹdà dárú, títí tí ọgòòrò àwọn ẹniyàn fi padà sí ẹsìn àsikò àìmọkan pèlú kíkọjá ààlà nípa àwọn Ànábì, àwọn ẹni Ọlọhun, àti mímáa pè wọn, mímáa wá ìránlọwọ kúrò nínú ewu pèlú wọn, àti àwọn oríṣíríṣi iran ẹbọ mìíràn. Wọn kò sì mọ itumò (*lā 'ilāha 'illā Allāh*) kò sí ọlọhun kan tó létò sí ijọsin àyàfi Ọlọhun Allāh, gégé bí àwọn kẹfẹrí Lárúbáwá ti mọ itumò rẹ. Ọlọhun nikan ni kí Ó ràn wá lówó.

Ẹbọ yí kò yé fónká láàrin àwọn ẹniyàn títí di àsikò wa yí, nítorí gbígbalé-gboko àìmọkan, àti jíjìnà sí àsikò ijé-Ànábì.

Ìrújú àwọn ẹni ikẹyìn yí ohun nàà ni ìrújú àwọn ẹni àkókó, ohun nàà sì ni ọrò wọn pé:

“Àwọn wònyí ni àwọn olùṣipè wa ní ọdò Ọlọhun”.⁴⁵

“A kò jọsin fún wọn bikòṣe pé kí wọn le mú wa súnmọ Ọlọhun pẹkípékí”.⁴⁶

Dájúdájú Ọlọhun ti ba ìrújú yí jé, Ó sì ṣàlàyé pé ẹnikẹni tí ó bá jọsin fún ohun mìíràn lẹyìn Rẹ, bí ó ti wulẹ kí ohun nàà jé, dájúdájú ẹni nàà ti ṣe ẹbọ pèlú Rẹ, ó sì ti ṣe àìgbàgbọ. Gégé bí Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ ga, ti sọ wí pé:

“Wọn tún n sìn lẹyìn Ọlọhun ohun tí kò le ni wọn lára, tí kò sì le ṣe wọn ní ànfààní, wọn sì n wí pé: Àwọn wònyí ni àwọn olùṣipè wa ní ọdò Ọlọhun”.⁴⁷

Ọlọhun, mímọ ni fún Un, dá ọrò wọn padà sí wọn lẹnu pèlú ọrò Rẹ tí Ó sọ wí pé:

“Wí pé: Sé ẹ fẹ máa fún Ọlọhun níróò pèlú ohun tí kò mò nínú àwọn sánmà àti lórí ilẹ? Mímọ Rẹ àti gíga Rẹ tayọ ohun tí wọn fi n ṣẹbọ pèlú Rẹ”.⁴⁸

⁴⁴ *Sūratu Ṣād: 5.*

⁴⁵ *Sūratu Yūnus: 18.*

⁴⁶ *Sūratuz-Zumar: 3.*

⁴⁷ *Sūratu Yūnus: 18.*

Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, ṣàlàyé nínú *'āyah* (ẹṣẹ *Al-Qur'ān*) yí pé jíjòsìn fún ohun mìíràn léyìn Rẹ̀, nínú àwọn Ànábì, àwọn ẹ̀ni Ọlọhun, àti àwọn ẹ̀lòmíràn, ohun gan-an ni ẹ̀bọ̀ tí ó tóbi jùlọ̀, kó dà kí àwọn tí wọn n ẹ̀ ẹ̀ pé ẹ̀ ní orúkọ mìíràn. Ọlọhun, Ọba tí Ọlá Rẹ̀ ga, sọ wí pé:

“Àti pé àwọn ẹ̀ni tí wọn mú àwọn olùgbòwọ̀ mìíràn léyìn Rẹ̀ (tí wọn n sọ pé): A kò jòsìn fún wọn bíkòṣe pé kí wọn le mú wa súnmọ̀ Ọlọhun pẹ̀kípẹ̀kí”.⁴⁹

Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, dá ọ̀rọ̀ wọn padà sí wọn lẹ̀nu pẹ̀lú ọ̀rọ̀ Rẹ̀ tí Ó sọ wí pé:

“Dájúdájú Ọlọhun yòò ẹ̀ ẹ̀ idájọ̀ láàrin wọn nípa ohun tí wọn n yapa ẹ̀nu nípa rẹ̀. Dájúdájú Ọlọhun kò ní fí ọ̀nà mọ̀ ẹ̀ni tí ó jẹ̀ ọ̀pùrọ̀, aláìgbàgbọ̀”.⁵⁰

Pẹ̀lú ẹ̀yí, Ọlọhun, mímọ̀ ni fún Un, fí hàn pé ijòsìn wọn fún ohun mìíràn léyìn Rẹ̀, pẹ̀lú àdúà, ìpayà, ìrankàn àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ̀ jẹ̀ àìgbàgbọ̀ pẹ̀lú Rẹ̀, mímọ̀ ni fún Un. Ó sì pé wọn ní ọ̀pùrọ̀ níbi ọ̀rọ̀ tí wọn sọ wí pé: Dájúdájú àwọn ọ̀rìṣà wọn yòò mú wọn súnmọ̀ Ọn pẹ̀kípẹ̀kí.

Nínú àwọn àdisókàn àìgbàgbọ̀ eléyí tí ó tako àdisókàn tí ó ní àlááfíà, tí ó sì yapa ohun tí àwọn Íránṣẹ̀ Ọlọhun -kí ikẹ̀ àti ọ̀là Ọlọhun máa bá wọn- mú wá ni; ohun tí àwọn aláatakò ẹ̀sìn Ọlọhun ní àsikò yí òsókàn, nínú àwọn ọ̀mọ̀ léyìn *Māriks* àti *Līnīn* àti ẹ̀ni tí ó yàtò sí àwọn méjèjè, nínú àwọn olùpèpè sí atakò ẹ̀sìn Ọlọhun àti àìgbàgbọ̀. Bó yá wọn pé ẹ̀ ní: Ètò àjùmòṣe, tàbí ìṣẹ̀jọba àjùmòlò, tàbí ìgbédìde àjùmòṣe lárúbáwá, tàbí orúkọ mìíràn. Nítorí pé nínú ohun tí àwọn aláatakò ẹ̀sìn Ọlọhun yí mọ̀ àdisókàn wọn lé ni pé kò sí Ọlọhun àti pé ohun èlò ni ìṣẹ̀mí-ayé jẹ̀. Nínú àwọn ìpilẹ̀ wọn (tí wọn mọ̀ àdisókàn wọn lé) bákan náà ni ẹ̀sẹ̀ atakò ìgbènde léyìn ikú, ẹ̀sẹ̀ atakò ogbà-ìdẹ̀ra (*Al-Jannah*) àti iná, àti ẹ̀sẹ̀ àìgbàgbọ̀ sí gbogbo ẹ̀sìn pátá. Ẹ̀ni tí ó bá ẹ̀ ẹ̀gbéyèwò àwọn ìwé wọn, tí ó sì kọ̀ nípa ohun tí wọn wà lórí rẹ̀, yòò mò ẹ̀yí dájú. Kò sí iyèméjì pé dájúdájú àdisókàn yí tako gbogbo ẹ̀sìn tí Ọlọhun sòkalẹ̀ láti sánmà, yòò sì darí àwọn ẹ̀ni tí ó ní i lọ̀ síbi àtubòtán tí ó burúkú jùlọ̀ ní ayé àti ọ̀run.

Nínú àwọn àdisókàn tí ó tako ọ̀dodo ni àdisókàn apákan àwọn *Ṣūfī* pé àwọn kan nínú àwọn tí wọn n pé ní ẹ̀ni Ọlọhun n bá Ọlọhun kégbé níbi ẹ̀sẹ̀tò ayé, àti pé wọn n kópa níbi dídará ayé. Wọn sì máa n pé wọn ní *'Aqtāb* (àwọn àrólé Ọlọhun níbi dídará ayé),

⁴⁸ *Sūratu Yūnus: 18.*

⁴⁹ *Sūratuz-Zumar: 3.*

⁵⁰ *Sūratuz-Zumar: 3.*

'*Awtād* (àwọn èèkan méréin tí ó di ayé mú), '*Aghwāth* (àwọn ẹni tí ó lágbara lórí síṣètò ayé) àti àwọn orúkọ miiran tí wọn ẹ̀ ẹ̀gbèlẹ̀rò rẹ̀ fún àwọn òrìṣà wọn. Èyí jẹ ara ẹ̀bọ tí ó burúkú jùlọ níbi *Rubūbiyyah* (ifirinlẹ̀ pé Ọlọhun nìkan ọ̀so ni Olùṣẹ̀dà, Olùdari, Olùṣoni di aláàyè, Olùpani, Olùpèsè fún àwọn ẹ̀dà àti Alágbára). Ó sì burúkú ju ẹ̀bọ àwọn Lárúbáwá àsikò àimòkan lọ. Nítorí pé àwọn kẹ̀fẹ̀rí Lárúbáwá kò ẹ̀ ẹ̀bọ pẹ̀lú Ọlọhun níbi *Rubūbiyyah*. Sùgbón wọn ẹ̀ ẹ̀bọ pẹ̀lú Ọlọhun níbi ìjọ̀sìn. Nígbà ìdẹ̀ra nìkan ni wọn tún máa ń ẹ̀ ẹ̀bọ. Sùgbón nígbà ìnira, wọn máa ń ẹ̀ ẹ̀fòmó ìjọ̀sìn fún Ọlọhun nìkan. Gégé bí Ọlọhun, mímó ni fún Un, ti sọ wí pé:

“Àti pé nígbà tí wọn bá gun ọ̀kọ̀ ojú-omi, wọn yóò pe Ọlọhun ní ẹ̀ni tí ń ẹ̀ ẹ̀fòmó ẹ̀sìn fún Un, sùgbón nígbà tí Ó bá là wọn sórí ọ̀dàn tán, nígbà náà ni wọn yóò máa ẹ̀bọ.”⁵¹

Sùgbón níbi *Rubūbiyyah* (ifirinlẹ̀ pé Ọlọhun nìkan ọ̀so ni Olùṣẹ̀dà, Olùdari, Olùṣoni di aláàyè, Olùpani, Olùpèsè fún àwọn ẹ̀dà àti Alágbára), wọn gbà pé ti Ọlọhun nìkan ọ̀so ni í ẹ̀. Gégé bí Ọlọhun, mímó ni fún Un, ti sọ wí pé:

“Àti pé tí o bá bi wọn léèrè pé: Tani ẹ̀ni tí ó da wọn, dájúdájú wọn yóò wí pé: Ọlọhun ni. Kílódé tí wọn fi wá ń ẹ̀rí?”⁵²

Ọlọhun, Oba tí Ọlá Rẹ̀ ga, sọ wí pé:

“Wí pé: Tani Ó ń pèsè fun yín látí sánmà àti ilẹ̀? Tàbí tani Ó ni ìgbọ̀ràn àti àwọn iríran? Tàbí tani Ó ń yọ aláàyè jáde látara òkú, tí Ó sì ń yọ òkú jáde látara aláàyè? Tani Ó si ń ẹ̀tò gbogbo nìkan? Wọn yóò wí pé: Ọlọhun ni. Wí pé: Ẹ̀ ẹ̀ kò ní bẹ̀rù (Ọlọhun ni)?”⁵³

Àwọn '*āyah* (ẹ̀ṣe *Al-Qur'ān*) tí ó pò ni ó wá lórí ìtumò yí.

Sùgbón àwọn ọ̀ṣẹ̀bọ ayé òde-òní, wọn tún fi ọ̀nà méjì lẹ̀kún sí àwọn ọ̀ṣẹ̀bọ àtijó.

Àkókó ni: Síṣe ẹ̀bọ apákan wọn níbi *Rubūbiyyah* (ifirinlẹ̀ pé Ọlọhun nìkan ọ̀so ni Olùṣẹ̀dà, Olùdari, Olùṣoni di aláàyè, Olùpani, Olùpèsè fún àwọn ẹ̀dà àti Alágbára).

Èkejì ni: Síṣe ẹ̀bọ wọn nígbà ìdẹ̀kùn àti ìgbà ìnira. Gégé bí ẹ̀ni tí ó bá ní àjọṣe pẹ̀lú wọn, tí ó gbé ịṣeṣí wọn yẹ̀wò, tí ó sì rí ohun tí wọn ń ẹ̀ ẹ̀ níbi sàrèè *Al-Husayn*, *Al-*

⁵¹ *Sūratul- 'Ankabūt: 65.*

⁵² *Sūratuz-Zukhruf: 87.*

⁵³ *Sūratu Yūnus: 31.*

Badawī, àti èlòmíràn yàtò sí àwọn méjèjè ní ilú *Miṣr* yòò ti mọ èyí. Àti níbi sàrèè *Al-‘Aydārūs* ní *‘Adn*, *Al-Hādī* ní *Yaman*, ibn *‘Arabī* ní *Shām*, àti *Ash-Shaykh* ‘Abdul-Qādir *Al-Jīlānī* ní *‘Irāq*, àti àwọn sàrèè tí ó gbajúmò mīràn eléyí tí ògòòrò àwọn ènìyàn tí kojá àlà nípa rẹ, tí wọn sì n sẹrí òpòlòpò nínú ẹtọ Ọlọhun, Ọba Abiyi tí Ó gbongbán, sí i. Èni tí yóò kò fún wọn nípa èyí, tí yóò sì ṣàlàyé pàápàá imọ-Ọlọhun lókan eléyí tí Ọlọhun fí rán Ànábì Rẹ Muḥammad -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- àti àwọn Íránṣẹ Ọlọhun -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá wọn- tí wọn wá síwájú rẹ kéré jojo. Nítorí nàà dájúdájú tí Ọlọhun ni àwa í ẹ, àti pé dájúdájú ọdọ Rẹ ni àwa yóò padà sí. A sì n tọrọ ní ọdọ Rẹ, mímọ ni fún Un, kí Ó dá wọn padà síbi imọnà wọn, kí Ó sì jẹ kí àwọn olùpèpè lọ síbi imọnà pọ láàrin wọn, kí Ó sì fi àwọn adarí àwọn Mùsùlùmí àti àwọn onímímọ wọn ẹ kòngé láti gbogun tí ẹbọ yí, àti láti fi ọpin sí i àti àwọn okùnfà rẹ. Dájúdájú Ọun ni Olùgbọ̀rò, Èni tí Ó súnmọ.

Nínú àwọn àdisókàn tí ó tako àdisókàn tí ó ní alááfíà nípa àwọn Orúkọ Ọlọhun àti Ìròyìn Rẹ ni àdisókàn àwọn oní àdádásálẹ; nínú àwọn *Jahmiyyah*, *Mu ‘tazilah* àti èni tí ó bá tọ ilànà wọn níbi títako àwọn Ìròyìn Ọlọhun, Ọba Abiyi tí Ó gbongbán. Àti níbi títako pé Ọlọhun, mímọ ni fún Un, ní ìròyìn pípé. Tí ó sì ròyìn Rẹ, Ọba Abiyi tí Ó gbongbán, pèlú ìròyìn àwọn ohun tí kò sí, àwọn nńkan bọ̀rọ̀gidi àti àwọn ohun tí kò le ẹ́ẹ́. Ọlọhun ga kúrò níbi ohun tí wọn n sọ ní gíga tí ó tóbi. Nínú ohun tí ó tún wonú rẹ ni èni tí ó bá tako apákan àwọn ìròyìn Ọlọhun, tí ó sì fi apákan rinlẹ bii àwọn *‘Ashā‘irah*. Dájúdájú ó ẹ ọ̀ranyàn lóri wọn, níbi àwọn ìròyìn Ọlọhun tí wọn fi rinlẹ, irú ohun tí wọn sá fún níbi àwọn ìròyìn Ọlọhun tí wọn ẹ ́atakò rẹ, tí wọn sì yí ìtumọ àwọn ẹ̀rì rẹ padà. Nítorí nàà wọn yapa àwọn ẹ̀rì tí Ọlọhun sòkalẹ̀ àti àwọn ẹ̀rì tí ó bá làákàyè mu. Wọn sí ẹ́sẹ̀-boṣẹ̀ níbi èyí, ní ẹ́sẹ̀-boṣẹ̀ tí ó fi ojú hàn.

Ṣúgbón àwọn *‘Ahlus-Sunnah wal-Jamā‘ah*, dájúdájú wọn fi rinlẹ fún Ọlọhun, mímọ ni fún Un, ohun tí Ó fi rinlẹ fún ara Rẹ, tàbí Íránṣẹ Rẹ -kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá a- fi rinlẹ fún Un, nínú àwọn Orúkọ Ọlọhun àti Ìròyìn Rẹ ní ọ̀nà tí ó bá pípé Ọlọhun mu. Wọn sì fọ Ọ̀ mọ kúrò níbi jíjọ àwọn ẹ̀dá Rẹ, ní fifòmọ tí ó mọ kúrò níbi àbààwọn ́atakò. Nítorí nàà wọn lo gbogbo ẹ̀rì pátá, wọn kò yí ìtumọ̀ rẹ padà, wọn kò takò ó, wọn sì là níbi ẹ́sẹ̀-boṣẹ̀ eléyí tí àwọn tí ó yàtò sí wọn kó sí nínú, gégé bí àlàyé rẹ ti síwájú. Eléyí ni ọ̀nà ọ̀là àti orí rere ní ayé àti ní ọ̀run. Ohun nàà ni ọ̀nà tí ó tọ, èyí tí àwọn asiwájú rere nínú ìjọ ẹ̀sìn *Islām* yí àti àwọn onímímọ ẹ̀sìn tọ. Àwọn èni ìkeyin wọn (àwọn Mùsùlùmí) kò sì le dára àyàfi pèlú ohun tí àwọn èni àkókó wọn fi di èni dárádára. Ohun nàà sì ni Tírá Ọlọhun àti ilànà Ànábì àti pípa ohun tí ó bá yapa méjèjè tì.

Ọwọ Ọlọhun Allāh ni kòngẹ wà. Àti pé Ọun, mímọ ni fún Un, ti tó fún wa, Ó sì dára jùlọ ní Ẹni tí Ó ẹ gbára lé. Kò sí ogbón, kò sì sí agbára, àyàfi pẹlú Rẹ. Kí iké àti ọlà Ọlọhun máa bá ẹrúsin Rẹ àti Íránṣẹ Rẹ, Ànábí wa Muḥammad, àwọn ara ilé rẹ àti àwọn sàábé rẹ.